

ar siden, som geofysikeren
Fredrik Bergersen opplyste
i første bind. I det sam-
bindet overtok arkeologen
Høigård Hofset der Ber-
n slapp, da isen begynte å
seg tilbake for ti tusen år
Hun ledet oss frem til vi-
d. Siden har forskjellige
tere, alle fagfolk på sine
ler, ført fremstillingen vi-

I frigjøringsdagene i mai 1945 trådte Milorg åpent frem. Her er lag 8 i Gausdal, fra venstre Torfinn Olstad, Hans Skumlien, Magne Stubbom, Arve Olstad, Johan Lillemoen, Håkon Syversen, Torgeir Bjerke, Laurits Kristiansen, Johan Sterud og Ole Olstad. (Foto: Alf S. Rustad.)

vår egen tid
det som nå foreligger, er
et av samtidshistorikeren
mund Moren og har som
tittel «Mot vår egen tid -
1980». Men det er bare en
pig sluttstrek for dette im-
ende verket. Allerede da
bind kom i 1987, varslat
mnda om at det kunne ten-
tilleggsbind, nemlig om
ningene ved Dokkfløy.
bindet er nå planlagt for
år. O om om det ikke
I forordet til årets bok
nemnda på at tiden etter
ar fått for liten plass, og
kan være naturlig med et
bind om 10-20 år. Lykke

den fra 1946. Ganske særlig var
1950-årene «forandringenes ti-
år».

Sosial og politisk todeling

Politisk førte den alminnelige
stemmerett til en todeling med
større og mellomstore bønder
på den ene siden, «arbeidsfolk
og småbrukerne» på den andre.
De siste samlet seg om arbeider-
demokratene — Radikale Folke-
parti. I begge Gausdalskommuner
vekslet bondepartiet og arbeider-
demokratene om ordfø-
ren i mellomkrigstiden, til arbeider-
partiet kom med full tyngde
etter 1945. Folkepartiet, som
forfatteren ser som et «for-
sonings- og bygdeparti», ble borte:
«Bøndene fikk sitt interesseparti
og arbeidsfolk fikk sitt». Moren
utsteder bare én ordførerattest:
Reidar K. Engjom var «den poli-
tiker som framfor noen annen
må ta ansvaret og æren for ut-
viklinga av det moderne Gaus-
dal».

Boken redegjør i stor detalj
for de konkrete omlegninger i
primærnæringene (tre stikkord
blant mange: slåmaskinen, bed-
re driftsformer, traktoren) og
for de sosiale følger omlegning-
ene fikk. Disse delene av frem-
stillingen krever sterk konsent-
rasjon av leseren; det er ingen
avslappende nattbord-bok vi
snakker om. Men de som måtte
ha fryktet at den nyfrelste RV-
politikeren ville skildre utvikling-
en gjennom dyprøde briller,

kan roe seg. I enkelte sammen-
henger er det ingen tvil om for-
fatterens sympatier - for eksem-
pel i avsnittet om «Gausdalsssa-
ken», utkastingen av en småbru-
ker i Vestre i 1929/30. Det er
likevel profesjonell vilje til sak-
lig og nyansert fremstilling som
bærer boken. Moren gjør også
flittig bruk av optegnelser han
har fått tilgang på etter Simen
Forseth, Gutorm Berge og Haa-
kon Bø. Og han viser forståelse
for «bondesyntet»:

«Det måtte være tungt å innse
at arbeidsfolket ønsket å forlate
bygda, at de ikke delte bondens
kjærlighet til jord og gard. Årsa-
ken til at verdiene var så grunn-
leggende forskjellige, lå først og
fremst i sjølve forholdet til gar-
den: bonden eide og forvaltet
odelen og tradisjonen, arbeide-
ren hadde garden som arbeids-
plass, i perioder den eneste som
fantas. For arbeideren betydde
oppkomsten av alternative ar-
beidsmuligheter større frihet, og
dermed muligheten til et bedre
liv. For bonden betydde konkur-
ransen med industrien og andre
arbeidsplasser at gardens funda-
mentale sikkerhet var truet.»

Krig og okkupasjon

Krigshandlingene i 1940 og ok-
kupasjonens lange år blir skild-
ret utførlig. I forhåndspresen-
tasjonen av boken ble det reist
spørsmål ved forfatterens bruk

av navn på NS-koryfeer i bygda,
og om slik navnebruk ville bli
ille opptatt. Det er det ingen
grunn til. Handlinger og hold-
ninger som omtales ligger et
halvt århundre tilbake i tiden,
og både det som skjedde og de
som var med, er deler av Gaus-
dals historie. Morens nøkterne
form innfrir også hans løfte i
forordet om å «søke å unngå å
såre eller krenke». Han er nyan-
sert i sin analyse av NS-folks
motiver for medlemskap; han
mener for eksempel at NS-ord-
førerne i begge dalfører var «an-
svarsmotiverte»: oppriktig trod-
de de tjente sine kommuners in-
teresser. Han får også med at
opplutningen om NS i Gausdal
var lavere enn i noen annen
kommune i Gudbrandsdalen —
omtrent en prosent av folketal-
let. Nesten alle var menn, jord-
og skogbruksarbeidere var un-
derrepresentert, innflyttere og
lærere (i Vestre) var overrepresen-
terert.

Ett gode førte krigsårene med
seg: Mange fikk avvirket sin
gjeld. Priser og lønninger var
gode, det var lett å finne arbeid
og lite å få kjøpt.

Tynt om kulturbygda

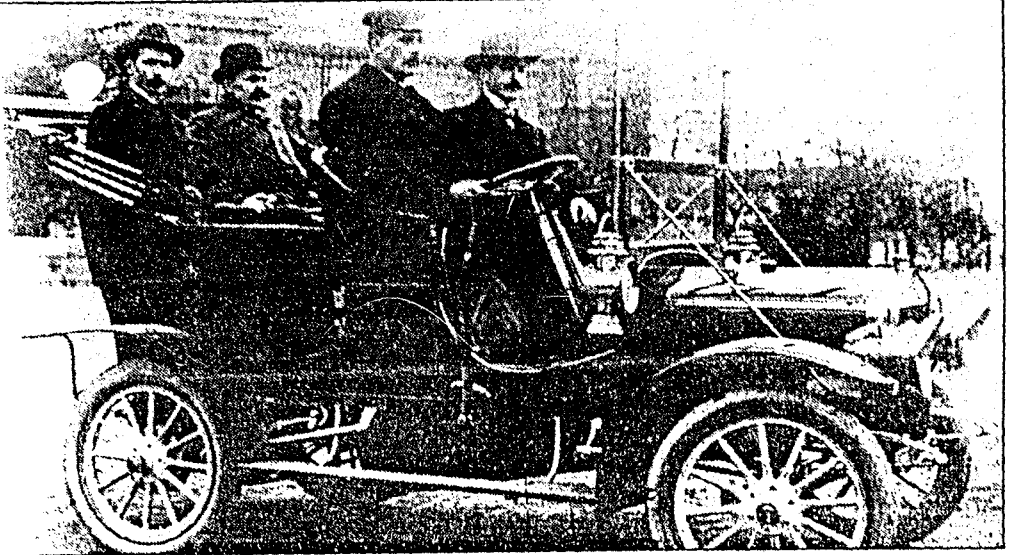
Gausdal som kulturbygd - et
hovedemne i forrige bind - får
bare sparsomt omtale i dette.
«Storhetstiden» var også over da
perioden begynte - Vonheim var
nedlagt og Bjørnson var død.
Men de ti sidene blir små, ikke
minst når både idrettslag og fag-
lige og økonomiske organisasjo-
ner skal inn i rammen. Bredere
omtale av den særmerkte bon-
den, kjøpmannen, læreren og
ungdomslederen Ivar Blekastad
- som person og som kulturspre-
der - ville ha vært fengslende
lesning. Miljøet rundt og impul-
sene fra «Åndsreppen» i Myra-
kretsen kunne også ha fortjent
større oppmerksomhet.

Sett i forhold til bygdesam-
funnet da århundret var ungt,
har vi fått et nytt Gausdal, slår
forfatteren fast. Har vi også fått
en ny gausdøl? Moren mener
det, men «hvem han eller hun
er, hvilket samfunn og hvilke
omgangsformer de vil skape,
kan bare framtida vise».

Så sant, så sant. Vi ser frem
til å møte den nye gausdolen i
tilleggsbindet.

Knut Ramberg

for har det skjedd så
Gausdal i et så kort tids-
om dette bindet dekker,
i har kildene flytt så rike-
stiller historikeren over-
ge valg av hva han skal
og hva han skal la ligge.
har konsentrert seg om
onomiske og sosiale ut-
som har omformet byg-
nnet. I 1910 var godt
e fjerdedeler av gausdø-
selsatt i primærnæring-
prosent i sekundær- og
nt i service-næringene.
arbeidet bare en drøy
i primærnæringene,
ke mange i sekundær-
ne og bortimot halvpar-
icennæringene. Utviklin-
heller e jevn. Gjen-
e tidsrommet gikk den
ngsomt, så eksploderte

lindrede Buick'en, en 1909-modell, var den første rutegående bilen i Gausdal. Den kjørte ruten
og eieren var Iversens Autotrafik på Lillehammer. Her er den fotografert på Festningsplassen

Dokument av Gudbr. Morens: "Mot vår egen tid 1914-1980"
Gudbr. dalen / Lillehammer Vibeke M. 12.9.
Gausdals more fortalt Gudbr. Moren: Mot vår egen tid - 1914-1980

S. m
A
F
S
H.
ha
so
De
Sv
Ol
So
Ny
ste
Ol
ne
Ca
Gr
K
me
ter.
ant
mer
tar
veg
A
gen
Han
som
uni
støtt
Jam
feks
ga.
De
oppe
Kor
Grin
Of
bra
kjem
dugn
gjert